

GRAŻYNA BARANOWSKA
Poznań

UREGULOWANIA PRAWNE DOTYCZĄCE MNIJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH WE WSPÓŁCZESNEJ POLSCE

Demokracja coraz częściej postrzegana jest przez pryzmat stosunku społeczeństwa do funkcjonujących w jego ramach mniejszości oraz umożliwiania realizacji przysługujących im praw i swobód. Szczególne znaczenie mają mniejszości narodowe i etniczne, których ochrona ma długą historię, a jednocześnie wciąż są one powodem wielu sporów, również międzynarodowych. Dlatego też gwarancje dla nich są uwzględniane w tworzeniu prawa na poziomie uniwersalnym, regionalnym i krajowym.

Także w Polsce mniejszości narodowe i etniczne są chronione i posiadają wiele praw, związanych w szczególności z językiem, oświatą oraz kulturą. Podstawowe gwarancje w tym zakresie dla obywateli polskich należących do mniejszości narodowych i etnicznych zawiera Konstytucja RP z 1997 r. Kolejnym ważnym aktem regulującym bardziej szczegółowo uprawnienia im przysługujące jest Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym¹ (dalej Ustawa). Tworzy ona wraz z licznymi aktami wykonawczymi podstawę ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych. Polska jest również sygnatariuszem umów międzynarodowych w tym zakresie, z czego szczególne znaczenie mają dwa dokumenty opracowane w ramach Rady Europy: Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych² oraz Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych³. Ponadto mniejszości narodowe są chronione

¹ Dz. U. 2005 nr 17, poz. 141 z późn. zm.

² Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych weszła w życie wobec Polski w dniu 1 kwietnia 2001, Dz. U. 2002 r., nr 22, poz. 209; niezwykle przydatnym mechanizmem jest obowiązek składania raportów, które następnie są opiniowane przez Komitet Doradczy. Obecnie Polska złożyła trzeci raport do Konwencji, do którego nie została jeszcze wydana opinia. Wszystkie raporty i opinie są dostępne na stronie: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/Table_en.asp.

³ Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, weszła w życie wobec Polski w dniu 1 czerwca 2009, Dz. U. 2009, nr 137, poz. 1121.

w ramach klauzul w umowach dwustronnych, które Polska zawarła ze wszystkimi państwami sąsiadującymi oraz z licznymi innymi krajami⁴.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie uregulowań prawnych dotyczących ochrony mniejszości narodowych i etnicznych oraz wskazanie kilku obszarów problemowych. Rozważania zostaną rozpoczęte omówieniem definicji mniejszości narodowej oraz etnicznej. Następnie zostaną przedstawione obowiązujące w Polsce regulacje prawne dotyczące tych mniejszości – zasada równości wobec prawa, prawa związane z oświatą, kulturą i językiem oraz przywileje w zakresie prawa wyborczego.

DEFINICJA

Nie wypracowano dotąd na płaszczyźnie międzynarodowej legalnej definicji mniejszości narodowej i etnicznej, co wynika w dużej mierze ze złożoności problemu i różnego podejścia państw do tej kwestii⁵. Skutkiem takiego stanu rzeczy jest sformułowanie użyte w jednej z najważniejszych konwencji dotyczących praw człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych⁶ z 1966 r., które wskazuje na bardzo szeroki margines swobody państw w decydowaniu o tym, kto otrzyma status mniejszości narodowej czy etnicznej. Artykuł 27⁷ stanowi bowiem, że: „W państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne, językowe, osoby należące do tych mniejszości nie mogą być pozbawione praw do posiadania, we wspólnocie z innymi członkami tej grupy, własnego życia kulturalnego, do wyznawania i praktykowania własnej religii oraz do posługiwania się własnym językiem”. Przykładowo władze francuskie przy ratyfikacji Paktu oświadczyły, że na terenie ich państwa nie istnieją mniejszości narodowe, co skutkuje tym, że Pakt nie chroni praw żyjących we Francji Bretończyków czy Alzatzczyków do zachowania swojej kultury i odrębności.

Podobnie jak przepisy Paktu, również Konstytucja RP przyznaje członkom mniejszości narodowych wiele praw (art. 35)⁸, nie definiując zakresu pojęciowego i podmiotowego. Co więcej, wspomniany artykuł dotyczy mniejszości narodowych i etnicznych, zaś w artykule 27, dotyczącym języka urzędowego, brakuje

⁴ Klauzule zawierają umowy z Niemcami, Czechami, Słowacją, Ukrainą, Białorusią, Rosją, Litwą, Łotwą, Estonią, Bułgarią, Węgrami, Rumunią, Mołdową, Grecją, Gruzją. Ochrona podmiotowa i przedmiotowa różni się w poszczególnych traktatach: G. Janusz, *Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie*, Lublin 2011, s. 529-544.

⁵ Por. np.: G. Janusz, *Ochrona praw...*, s. 25-76.

⁶ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich (Osobistych) i Politycznych wszedł w życie wobec Polski 18 czerwca 1977, Dz. U. 1977, nr 38, poz. 167.

⁷ Więcej na temat art. 27 Paktu: R. Wieruszewski, *Artykuł 27. Ochrona mniejszości*, w: red. R. Wieruszewski, *Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich (Osobistych) i Politycznych*, Warszawa 2012, s. 682-695.

⁸ Prawa zawarte w tym artykule zostaną omówione w kolejnych częściach artykułu.

tego rozróżnienia i ustawodawca konstytucyjny wspomina jedynie o mniejszościach narodowych. Dlatego też niezwykle ważne jest orzecznictwo w sprawie rozróżnienia tych dwóch pojęć, wydane w związku ze sporem o istnienie narodowości śląskiej. Problem dotyczył zarejestrowania stowarzyszenia pod nazwą Związek Ludności Narodowości Śląskiej. Wojewoda katowicki, który od początku sprzeciwiał się zarejestrowaniu związku pod taką nazwą, złożył apelację. Sąd apelacyjny uchylił postanowienie sądu pierwszej instancji i oddalił wniosek Związku o rejestrację, argumentując m.in., iż: „W funkcjonującej w Polsce tradycji, pojęcie mniejszości narodowej jest nadawane tym grupom, które mają swoją większość poza granicami kraju, inaczej mówiąc, mniejszość to taka grupa etniczna, która ma wsparcie w większości poza granicami kraju”⁹. Sąd zwrócił także uwagę na to, że konsekwencją rejestracji stowarzyszenia byłoby uzyskanie przez nie przywilejów zagwarantowanych dla mniejszości narodowych. Sprawa została następnie skierowana do Sądu Najwyższego, który stwierdził, że mniejszość narodowa jest pojęciem prawnym niezdefiniowanym w prawie polskim i odnoszącym się do „ukształtowanej w procesie historycznym i społecznie akceptowanej grupy narodowej”¹⁰. Europejski Trybunał Praw Człowieka, do którego skierowano skargę po wyczerpaniu drogi sądowej w kraju, nie dopatrzył się w działaniu sądów polskich naruszenia Konwencji¹¹.

Poprzez orzecznictwo skonstruowano cztery podstawowe warunki definicji mniejszości narodowej: wsparcie w większości poza granicami kraju, posiadanie innej niż polska przynależności państwowej, odrębność kulturowa oraz społeczne uznanie za grupę narodową¹². 6 stycznia 2005 r. weszła w życie Ustawa, która podobnie jak Konstytucja, rozróżnia mniejszości etniczne i narodowe. Definicje w niej zawarte idą w tym samym kierunku co przytoczone powyżej orzecznictwo sądów. Mniejszość narodowa została zdefiniowana w art. 2 Ustawy jako grupa obywateli posiadające obywatelstwo polskie, która spełnia łącznie następujące warunki: jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej; w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją; dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji; ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę; jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat; utożsamia się z narodem zorganizowanym

⁹ *Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24 września 1997 r.*, sygnatura: I Acz 493/97.

¹⁰ *Postanowienie Sądu Najwyższego z 18 marca 1998 r. w sprawie rejestracji stowarzyszenia „Związek Ludności Narodowości Aiej”*, Sygn. I PKN 4/98, „LexPolonica” nr 333477.

¹¹ *Wyrok ETPCz z dnia 20 grudnia 2001 w sprawie Gorzelik i inni przeciwko Polsce*, skarga nr 44158/98.

¹² A. Kirpsza, *Status mniejszości narodowych i etnicznych w prawie europejskim i polskim*, w: M. Galon, A. Gorgosz, J. Kihl, T. Pawłuszko, J. Piecha (red.), *Mniejszości narodowe i etniczne – materiały konferencyjne*, Kraków 12 maja 2008 r., Kraków 2008, s. 15.

we własnym państwie. Z kolei mniejszość etniczna została zdefiniowana jako grupa obywateli polskich spełniająca w gruncie rzeczy te same warunki, z uwzględnieniem dwóch zmian – mniejszość ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej (nie narodowej) i nie utożsamiania się z narodem zorganizowanym we własnym państwie. Ponadto zostały enumeratywne wymienione mniejszości narodowe – białoruska, ukraińska, niemiecka, litewska, czeska, słowacka, rosyjska, ormiańska i żydowska, oraz etniczne – karaimska, łemkowska, tatarska i romska. Warto zwrócić uwagę na to, że Ustawa nie różnicuje w prawach dla mniejszości narodowych i etnicznych, jednak istotną różnicą są przywileje w zakresie prawa wyborczego, które przysługują jedynie mniejszościom narodowym.

Ustawa definiując pojęcie mniejszości narodowych i etnicznych, wypełnia więc pewną lukę prawną, niemniej wywołuje także wielu dalszych pytań i problemów¹³. Przykładowo warunek identyfikacji z narodem zorganizowanym we własnym państwie może budzić wątpliwości, gdyż nie każdy przedstawiciel mniejszości narodowej żyjącej w Polsce utożsamia się z innym państwem, w szczególności dotyczy to części Ormian i Żydów¹⁴. Same mniejszości również protestowały przeciwko podziałowi na mniejszości „narodowe” i „etniczne” – w związku z przyjęciem ustawy przez Sejm w listopadzie 2004 r. i skierowaniem jej do Senatu, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich Rzeczypospolitej Polskiej, Związek Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej oraz Stowarzyszenie Romów w Polsce wystosowały list do senatorów protestując przeciwko temu podziałowi jako „głęboko poniżającemu”¹⁵.

Ponadto krytykę wzbudza wymóg zamieszkania na obecnym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat – przodkowie członków mniejszości mogli bowiem żyć na obszarze, który obecnie nie jest w granicach Polski. Wymóg ten również nie bierze pod uwagę migracji. Duże wątpliwości wzbudza też zamknięty katalog mniejszości, a szczególnie nieuwzględnienie wśród nich Ślązaków oraz Kaszubów¹⁶, tym bardziej że zgodnie ze spisem powszechnym z 2011 r.¹⁷

¹³ Por np.: A. Kirpsza, *Status...*, s. 19-22; J. Sobczak, *Języki regionalne i etniczne a problem tożsamości narodowej*, w: T. Gardocka, J. Sobczak, *Prawa mniejszości narodowych*, Toruń 2010, s. 127-174.

¹⁴ Por. rozważania na temat definicji mniejszości narodowych i etnicznych: T. Gardocka, *Mniejszości narodowe i etniczne – zagadnienie definicji*, w: T. Gardocka, J. Sobczak, *Prawa...*, s. 94-102.

¹⁵ S. Łodziński, *Wyrównanie czy uprzywilejowanie? Spory dotyczące projektu ustawy o ochronie mniejszości narodowych (1989-2005)*, Kancelaria Sejmu, Warszawa 2005, http://biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_05/r-232.pdf, s. 21.

¹⁶ Por również: K. Dolińska, *Ślązacy...*; C. Olbracht-Prondzyński, *Spoleczność Kaszubska*, w: S. Dudra, B. Nitschke, *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce po II wojnie światowej*, Kraków 2010; Z. Kurcz, *Postulowany naród śląski i śląska ideologia narodowa*, w: E. Michalik, H. Chałupczak, *Mniejszości narodowe i etniczne w procesach transformacji oraz integracji*, Lublin 2006, s. 355-375.

¹⁷ Spis powszechny w 2011 r. jest tym bardziej ważny dla mniejszości narodowych i etnicznych, że zadawano w nim pytanie o przynależność narodową i etniczną, a respondenci po raz pierwszy mieli możliwość udzielenia na to pytanie więcej niż jednej odpowiedzi.

są to najliczniejsze grupy narodowo-etniczne: odnotowano 847 tys. deklaracji śląskich i 233 tys. deklaracji kaszubskich. Dla porównania, kolejna grupa to osoby deklarujące przynależność niemiecką, których było w sumie 148 tys., zaś przynależność do grupy ukraińskiej zadeklarowało 51 tys. osób¹⁸. Jednakże przynajmniej wobec Kaszubów pewne prawa zostały przyznane, gdyż Ustawa wprowadziła nowe pojęcie „społeczności posługującej się językiem regionalnym”, uznając za taką grupę Kaszubów. Tym samym stosuje się wobec języka kaszubskiego odpowiednio część przepisów dotyczących używania języka mniejszości, w szczególności praw w dziedzinie oświaty, kultury i używania języka w stosunkach urzędowych¹⁹.

ZASADA RÓWNOŚCI

Zakaz dyskryminacji jest często uznawany za warunek *sine qua non* dla skutecznej ochrony mniejszości narodowych²⁰, dlatego też zasada równości jest dla nich niezwykle ważna. W dwóch istotnych dokumentach europejskich, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka²¹ i Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej²², mniejszości narodowe są wymieniane tylko i wyłącznie w kontekście klauzuli antydyskryminacyjnej²³, co pokazuje, że zasada ta ma szczególne znaczenie.

Zasada równości jest zawarta w art. 32 Konstytucji RP, który stanowi nakaz równego traktowania oraz zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym. Realizacja zasady równości w różnych dziedzinach życia społecznego jest również zapewniona w innych przepisach Konstytucji: dostęp do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), zrzeszanie się w partie polityczne (art. 11 ust. 1), dostęp do służby publicznej (art. 60), ochrona własności (art. 64), dostęp do świadczeń

¹⁸ Przynależność narodowo-etniczna ludności – wyniki spisu ludności i mieszkań 2011 http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Przynalezosc_narodowo-etniczna_w_2011_NSP.pdf.

¹⁹ Art. 7-15 Ustawy, więcej w części dotyczącej praw językowych.

²⁰ Por. np.: K. Henrard, *Non-discrimination and full and effective equality*, w: M. Weller (red.), *Universal Minority Rights. A Commentary on the Jurisprudence of International Courts and Treaty Bodies*, Nowy Jork 2007, s. 75-147; G. Janusz, *Ochrona...*, s. 86-99.

²¹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, weszła w życie wobec Polski w 19 września 1993 r. Dz. U. 1993, nr 61, poz. 284.

²² Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, Dz. U. UE 2010/C 83/02.

²³ Art. 14 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka: „Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn”. Art. 21 ust. 1 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej: „Zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub światopogląd, opinie polityczne lub wszelkie inne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną”.

zdrowotnych (art. 68 ust. 2), dostęp do wykształcenia (art. 70 ust. 4), prawa wyborcze (art. 96 ust. 2, 127 ust. 1, 169 ust. 2). Taka powtarzalność w Konstytucji zasady równego traktowania na gruncie poszczególnych praw i wolności sama w sobie stanowi gwarancje praw dla mniejszości²⁴.

Dodatkowo Ustawa wzmacnia konstytucyjną zasadę niedyskryminacji ze względu na przynależność do mniejszości, stanowiąc że organy władzy publicznej są zobowiązane podejmować odpowiednie środki w celu: 1) popierania pełnej i rzeczywistej równości w sferze życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego pomiędzy osobami należącymi do mniejszości a osobami należącymi do większości; 2) ochrony osób, które są obiektem dyskryminacji, wrogości lub przemocy, będących skutkiem ich przynależności do mniejszości; 3) umacniania dialogu międzykulturowego²⁵.

Niemniej realizacja praw antydyskryminacyjnych względem osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych nie wydaje się być wystarczająca i konieczne jest lepsze przygotowanie organów państwowych do zapobiegania naruszeniom i karania sprawców takich naruszeń. Krytykowane są również same rozwiązania prawne związane z koniecznością zapewnienia przedstawicielom mniejszości narodowych i etnicznych skutecznych mechanizmów ochrony przed dyskryminacją. W szczególności dotyczy to „dyskryminacji wielokrotnej”²⁶ oraz „dyskryminacji przez asocjację”²⁷, które bardzo często dotyczą przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych²⁸.

PRAWA ZWIĄZANE Z KULTURĄ

Jak stanowi Ustawa, mniejszości narodowe i etniczne to takie mniejszości, które w sposób istotny odróżniają się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją oraz dążą do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji. Ustawodawca przypisał prawom związanym z oświatą i kulturą szczególne znaczenie.

²⁴ M. Safjan, *Pozycja mniejszości w Polsce w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, s. 3-5, <http://www.trybunal.gov.pl/wiadom/Komunikaty/20031003/20031003.pdf>.

²⁵ Art. 6 Ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

²⁶ Dyskryminacja wielokrotna to dyskryminacja, której doświadczają jednostki ze względu na swoją przynależność do wielu różnych grup jednocześnie.

²⁷ Dyskryminacja przez asocjację to dyskryminacja, której doświadczają osoby, które nie są wprost obciążone cechami prawnie chronionymi, jednak jest uważana za przedstawiciela dyskryminowanej grupy, jest z nią kojarzona, bądź jest w bliskiej relacji z osobą należącą do tej grupy.

²⁸ Wnioski organizacji pozarządowych do III Raport dla sekretarza generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczypospolitą Polską Postanowień Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych z dnia 13.12.2012., http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_SR_Poland_pl.pdf.

Podstawowe źródło uprawnień dla mniejszości narodowych i etnicznych, jakim jest art. 35 Konstytucji RP, stanowi, iż „Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury”. Ustęp drugi tego przepisu wymienia podstawowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych: „do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej”. Pierwszy ustęp wymaga od państwa podjęcia pozytywnych działań, drugi zaś obliuguje jedynie do nieprzeszkadzania oraz zakazuje uniemożliwiania wykonywania praw przez mniejszości.

Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym w art. 18 precyzuje obowiązek wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości. Nakłada bowiem na organy władzy publicznej obowiązek podejmowania odpowiednich środków, którymi w szczególności są dotacje celowe lub przedmiotowe na: działalność instytucji kulturalnych, wydawanie książek, czasopism, periodyków i druków ulotnych, wspieranie programów telewizyjnych i audycji radiowych realizowanych przez mniejszości, ochronę miejsc związanych z kulturą mniejszości, działalność świetlic, prowadzenie bibliotek, edukację dzieci i młodzieży realizowaną w różnych formach czy propagowanie wiedzy o mniejszościach. Dysponentem tych dotacji jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, który corocznie ogłasza zasady postępowania w sprawach dotyczących udzielania dotacji²⁹. Ustawa przewiduje, że mogą one być udzielane również z pominięciem otwartego konkursu ofert.

Dla kultywowania kultury istotna jest możliwość wydawania własnych mediów, na co, jak wskazano powyżej, ustawodawca przewidział możliwość przyznawania dotacji. Ponadto zgodnie z art. 21 Ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji³⁰ do wynikających z misji publicznej zadań radiofonii i telewizji należy m.in. „tworzenie i rozpowszechnianie programów, uwzględnianie potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, w tym emitowanie programów informacyjnych w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym”. Ustawa ta zobowiązała również dyrektorów oddziałów jednostek publicznej radiofonii i telewizji, aby powołując rady programowe oddziałów emitujących programy w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym uwzględniali kandydatów

²⁹ 24 grudnia 2012 r. minister administracji i cyfryzacji ogłosił szczegółowe zasady postępowania przy udzielaniu dotacji na realizację w 2014 r. zadań mających na celu ochronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego, <https://mac.gov.pl/wp-content/uploads/2012/11/Informacja-2014-autograf.pdf>.

³⁰ Dz.U. 1993 nr 7, poz. 34 z późn. zm.

zgłaszanych przez organizacje społeczne mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym. Tym samym ustawodawca zapewnił mniejszościom narodowym także dostęp do środków masowego przekazu³¹.

PRAWA ZWIĄZANE Z OŚWIATĄ

Konstytucja RP przyznaje obywatelom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych prawa związane z oświatą, stanowiąc, że zapewnia im wolność zachowania i rozwoju języka, obyczajów, tradycji i kultury, i przyznając im prawa do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych. Zostało to dalej rozwinięte w Ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, której art. 17 przewiduje, że nauka w języku mniejszości lub języka mniejszości, historii i kultury odbywa się na zasadach i w trybie określonych w Ustawie o systemie oświaty z 1991 r.³² Zobowiązuje ona w art. 13 szkoły publiczne do umożliwiania „uczniom podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka oraz własnej historii i kultury”. Nauczanie to jest prowadzone na wniosek rodziców i może być przeprowadzone w osobnych grupach, oddziałach, szkołach lub w międzyszkolnych zespołach nauczania. Ustawa przewiduje również, że podręczniki szkolne i książki pomocnicze do kształcenia w tym zakresie mogą być dofinansowane z budżetu państwa. Szczegółowe warunki i sposoby prowadzenia nauczania i wychowania ma określać rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Obecnie obowiązuje rozporządzenie wydane w 2007 r.³³, a więc już po wejściu w życie Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Dlatego też rozporządzenie obok języków mniejszości narodowych i etnicznych, wymienia również język regionalny – kaszubski.

Rozporządzenie przyznaje prawo do nauki języka, historii, kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość, a także przewiduje możliwość prowadzenia zajęć artystycznych i innych dodatkowych

³¹ Więcej na temat prasy mniejszości narodowych i etnicznych: J. Mieczkowski, *Perspektywy i zagrożenia w funkcjonowaniu prasy mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce*, w: T. Gardocka, J. Sobczak, *Prawa...*, s. 303-313.

³² Dz.U. 1991 nr 95, poz. 425. z późn. zm.

³³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, Dz. U. 2007 nr 214, poz. 1579 z późn. zm. Uchyliło ono rozporządzenie ministra edukacji narodowej i sportu z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej uczniów należących do mniejszości narodowych i grup etnicznych (Dz. U. nr 220, poz. 1853).

zajęć, zarówno w szkołach jak i w przedszkolach. Nauczanie to uruchamia dyrektor, na pisemny wniosek rodziców, jeśli zgłosi się wymagana w rozporządzeniu liczba osób. Minimalna liczba uczniów na poziomie jednej klasy, dla których zorganizowane jest nauczanie, zależy od rodzaju szkoły: w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach jest to co najmniej 7 uczniów, w szkołach ponadgimnazjalnych 14. Gdy liczba zgłoszonych uczniów jest mniejsza, nauczanie odbywa się w grupach międzyoddziałowych lub międzyklasowych, które jednak nie mogą liczyć mniej niż 14 uczniów w wypadku grupy międzyoddziałowej, a nie mniej niż 3 i więcej niż 14 w grupie międzyklasowej. Ustawa przewiduje jednak również, że w uzasadnionych przypadkach i za zgodą organu prowadzącego szkołę liczba uczniów w oddziałach, grupach międzyoddziałowych lub międzyklasowych może być mniejsza niż opisana powyżej. Ponadto w sytuacji zbyt małej liczby zgłoszonych uczniów lub braku nauczyciela, istnieje możliwość zorganizowania zespołu międzyprzedszkolnego lub międzyszkolnego, w których liczba uczniów nie może być mniejsza niż 3 i większa niż 20³⁴. Rozporządzenie przewiduje również w art. 11 dodatkowe wsparcie dla mniejszości romskiej.

„1. Szkoły podejmują, w razie takiej potrzeby, dodatkowe działania mające na celu podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości etnicznej uczniów romskich oraz wspomagające edukację tych uczniów, w szczególności prowadzą zajęcia wyrównawcze. 2. W szkole można zatrudnić w charakterze pomocy nauczyciela asystenta edukacji romskiej. Asystent edukacji romskiej udziela uczniom romskim pomocy w kontaktach ze środowiskiem szkolnym oraz współdziała z ich rodzicami i ze szkołą”.

Liczba godzin nauczania języka mniejszościowego i regionalnego jest uregulowana w innym rozporządzeniu³⁵ i również zależy od rodzaju szkoły. W szkołach podstawowych z nauczaniem w języku mniejszości nauka języka odbywa się w klasach I-III w wymiarze 14 godzin tygodniowo, w klasach IV-VI, w gimnazjach oraz w szkołach ponadgimnazjalnych w wymiarze 12 godzin, a w zasadniczych szkołach zawodowych w równym wymiarze godzin zajęć z języka polskiego w danym roku szkolnym. Ponadto uczniowie szkół i oddziałów z językiem mniejszości mogą przystąpić w języku mniejszości do sprawdzianu kończącego szkołę podstawową, egzaminu gimnazjalnego, a także do matury (z wyjątkiem języka polskiego oraz treści dotyczących historii i geografii Polski), na której mają również możliwość wyboru języka mniejszości jako przedmiotu obowiązkowego w części ustnej i pisemnej³⁶.

³⁴ Art. 5-8 Rozporządzenia.

³⁵ Art. 4.1 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych, Dz. U. 2002 nr 15, poz. 142 z późn. zm.

³⁶ Art. 36, 54, 55, 57, 58 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, Dz. U. 2007 nr 83, poz. 562 z późn. zm.

W zakresie nauczania, najczęściej podnoszonym problemem jest kwestia finansowania szkół. Prowadzenie nauczania języka mniejszości lub w języku mniejszości wymaga dodatkowych nakładów finansowych i wydaje się, że władze państwowe nie zawsze są w stanie skutecznie zachęcić szkoły do prowadzenia takiej edukacji. Dla wielu mniejszości, szczególnie etnicznych, dodatkowym problemem jest również kwestia wydawania podręczników.

PRAWA JĘZYKOWE

Art. 27 Konstytucji stanowi, że „w Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych”. W tym artykule pojawia się zwrot „język urzędowy”, którego status został wyjaśniony już wcześniej w uchwale Trybunału Konstytucyjnego z 14 maja 1997 r.³⁷ Trybunał stwierdził, iż fakt, że język polski jest językiem urzędowym, nakłada na wszystkie rządowe i samorządowe władze i urzędy administracyjne obowiązek urzędowania w języku polskim. Jak zauważyła w uzasadnieniu Trybunał, rozróżnienie języka państwowego i urzędowego może być „wywołane określoną strukturą narodowościową społeczeństwa związaną z istnieniem w danym kraju mniejszości etnicznych i potrzebą zapewnienia ich praw w dziedzinie używania własnego języka narodowego”. W takich sytuacjach pojawiają się szczególne regulacje prawne, które określają możliwości używania języka ojczystego przez obywateli niewładających językiem państwowym bądź odczuwającym potrzebę zmanifestowania swojej odrębności etnicznej. Obowiązek respektowania języka polskiego jako języka państwowego i języka urzędowego spoczywa na rządowych i samorządowych władzach i urzędach administracyjnych, zaś obywatel jest pośrednim adresatem, kiedy realizuje swoje obowiązki wobec „władz i urzędów administracyjnych”. W tych sytuacjach musi on uwzględnić, że podmioty te urzędują w języku polskim. Trybunał zauważył jednocześnie, że mając na uwadze powyższe zastrzeżenia, granice stosowalności nakazu posługiwania się językiem polskim wobec obywatela „wyznaczają konstytucyjne wolności i prawa obywatelskie”. Tym samym Trybunał wskazał na to, że obywatel polski niewładający językiem państwowym bądź odczuwający potrzebę zmanifestowania swojej odrębności etnicznej ma prawo używać języka ojczystego zawsze, gdy nie ma nakazu stosowania języka państwowego³⁸.

O tym jak duże znaczenie mają prawa językowe³⁹, może świadczyć fakt, że ustawodawca w Ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym umieścił rozdział dotyczący używania języka mniejszości zaraz po

³⁷ Uchwała TK z dnia 13 maja 1997 r., W 7/96; Dz. U. nr 53.

³⁸ M. Safjan, *Pozycja...*, s. 6-8.

³⁹ Więcej na temat praw językowych: G. Janusz, *Ochrona...*, s. 641-667; J. Plewko, *Mniejszości narodowe w wymiarze lokalnym*, Lublin 2009, s. 102-122.

przepisach ogólnych i poświęcił mu dziesięć artykułów, które dotyczą bardzo różnych praw. Wszystkie przepisy w myśl ustawy dotyczą języka regionalnego (kaszubskiego) na analogicznych zasadach jak w przypadku nauczania języków mniejszości narodowych i etnicznych.

Pierwszym jest prawo do używania i pisowni swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni języka mniejszości. Obywatele polscy należący do mniejszości narodowych mogą dokonywać zmiany imienia i nazwiska na wersję zgodną z brzmieniem i pisownią języka ojczystego w trybie administracyjnym⁴⁰, co szczególnie dotyczy osób, których nazwiska na podstawie niepublikowanego zarządzenia Prezesa Rady Ministrów w 1952 r. zostały przymusowo spolonizowane. W związku z tym, że część imion i nazwisk oryginalnie jest zapisanych w innym niż łaciński alfabet, zostało wydane rozporządzenie⁴¹, które określa sposób transliteracji imion i nazwisk w alfabecie białoruskim, łemkowskim, ormiańskim, rosyjskim, ukraińskim, hebrajskim i jidysz. Ponadto wpis do aktu stanu cywilnego imienia i nazwiska zgodnego z brzmieniem i pisownią języka ojczystego przewidują również regulacje traktatów dwustronnych o przyjaźni i dobrosąsiedzkich stosunkach z Republiką Federalną Niemiec, Ukrainą, Białorusią i Litwą⁴².

Artykuł 8 Ustawy przyznaje obywatelom należącym do mniejszości w szczególności prawo do posługiwania się językiem mniejszości w życiu prywatnym i publicznym, w celu rozpowszechnienia i wymiany informacji, zamieszczania informacji o charakterze prywatnym oraz nauki języka mniejszości lub w języku mniejszości.

Kolejny artykuł wprowadza do porządku prawnego możliwość używania przed organami władzy języka mniejszości jako pomocniczego. Dotyczy to gmin, w których liczba mieszkańców należących do mniejszości jest nie mniejsza niż 20% i które zostały wpisane do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy. Wpis do rejestru jest dokonywany przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych na podstawie wniosku rady gminy, który musi zawierać szczegółowe dane statystyczne gminy oraz uchwałę rady gminy o wyrażeniu zgody na wprowadzenie języka pomocniczego. Pierwsze gminy zostały wpisane do rejestru w styczniu 2006 r., a obecnie na liście znajduje się 31 gmin, z czego w 22 gminach używany jest język niemiecki jako język pomocniczy, w 5 białoruski, w 3 kaszubski i w jednej litewski⁴³.

⁴⁰ Obecnie reguluje to Ustawa z dnia 17 października 2009 r. o zmianie imienia i nazwiska; Dz. U. 2008 nr 220, poz. 1414, z późn. zm.

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 maja 2005 r. w sprawie sposobu transliteracji imion i nazwisk osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych zapisanych w alfabecie innymi niż łaciński, Dz. U. 2005 nr 102, poz. 855.

⁴² G. Janusz, *Prawa językowe mniejszości narodowych w Polsce*, w: T. Gardocka, J. Sobczak, *Prawa...*, s. 178-180.

⁴³ Lista gmin wpisanych do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy <https://mac.gov.pl/wp-content/uploads/2011/12/Lista-gmin-wpisanych-do-Urz%c4%99dowego-Reje->

W gminach, w których język mniejszości jest językiem pomocniczym, osoby należące do mniejszości mogą zwracać się do organów gminy w języku pomocniczym w formie pisemnej i na wyraźny wniosek mają także możliwość uzyskania odpowiedzi w tym języku, oraz mogą wносить w nim podania. Niemniej ustawodawca zastrzegł, że procedura odwoławcza odbywa się wyłącznie w języku urzędowym i że nikt nie może uchylić się od wykonania zgodnego z prawem polecenia lub orzeczenia wydanego w języku urzędowym, jeżeli okoliczności wymagają niezwłocznego jego wykonania, aby mogło osiągnąć swój cel.

Kolejny prowadzony przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych rejestr⁴⁴, do którego mogą zostać wpisane gminy, to Rejestr gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości. Na podstawie art. 12 Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym gminy, w których członkowie mniejszości stanowią 20% mieszkańców mogą wprowadzić obok urzędowych nazw, tradycyjne nazwy dla miejscowości i obiektów fizjograficznych oraz ulic. Jeśli liczba mieszkańców należących do danej mniejszości jest mniejsza niż wymóg ustawowy, w celu wprowadzenia nazwy w gminie muszą zostać przeprowadzone konsultacje, a za jej wprowadzeniem musi opowiedzieć się połowa mieszkańców biorących udział w konsultacjach. Ponadto nazwa wymaga akceptacji Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych (ten wymóg nie dotyczy nazw ulic) i wniosek musi być złożony z inicjatywy rady gminy lub mieszkańców, a następnie przedstawiony przez radę gminy właściwemu ministrowi. W przypadku wniosku dotyczącego nazwy miejscowości zamieszkaney, rada gminy jest zobowiązana uprzednio przeprowadzić w tej sprawie konsultacje z mieszkańcami tej miejscowości. Nazwy te nie mogą nawiązywać do nazw z okresu 1933-1945 nadanych przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Dodatkowe nazwy wprowadzono dotychczas w 44 gminach⁴⁵. Szczegóły dotyczące umieszczania na znakach i tablicach dodatkowych nazw w językach mniejszości, dotyczą-

stru-Gmin-w-kt%3cb3rych-jest-u%5bcywany-j%4c99zyk-pomocniczy.pdf; rejestr jest regulowany przez Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 maja 2005 r. w sprawie Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy, Dz. U. 2005 nr 102, poz. 856.

⁴⁴ Zgodnie z rozporządzeniem, rozróżniane są dwa osobne rejestry – gmin, na obszarze których używane są dodatkowe nazwy ulic oraz – gmin, na obszarze których używane są dodatkowe nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych. Art. 2.2 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 maja 2005 r. w sprawie Rejestru gmin, ma których obszarze są używane nazwy w języku mniejszości, wzorów wniosków o wpisanie do tego Rejestru oraz o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości narodowej lub etnicznej albo w języku regionalnym, Dz.U. 2005 nr 102 poz. 857.

⁴⁵ Listy gmin wpisanych do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy oraz Rejestr gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości <http://mac.bip.gov.pl/rejestry/lista-gmin-wpisanych-na-podstawie-art-12-ustawy-z-dnia-6-stycznia-2005-r.html>, dane według stanu z dnia 10.05.2013.

cych między innymi wielkości i kroju liter, zostały ustalone w rozporządzeniu ministra infrastruktury z dnia 10 sierpnia 2005 r.⁴⁶

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na to, że z ustawowych możliwości, mimo upływu 7 lat od uchwalenia Ustawy, nie skorzystało jeszcze wiele gmin, w których ponad 20% mieszkańców posługuje się językiem mniejszości lub językiem regionalnym. Jest to problem zauważony również przez organy rządowe⁴⁷, które próbują podejmować działania zachęcające społeczności mniejszościowe do skorzystania z praw, jakie daje im Ustawa⁴⁸.

Tłumaczenie nazw i tekstów umieszczonych na tablicach urzędów lub instytucji publicznych, w innych eksponowanych miejscach przeznaczonych do informowania, w środkach transportu oraz przeznaczonych do odbioru publicznego, było możliwe już przed uchwaleniem Ustawy. Przewiduje to Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2002 r.⁴⁹ Językiem obcym, na który mogą być tłumaczone nazwy i teksty „powinien być w szczególności język mniejszości narodowych lub grup etnicznych zamieszkujących terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”. Ponadto rozporządzenie wskazuje na to, że przekłady na język obcy w zakresie dotyczącym mniejszości narodowych lub grup etnicznych, mogą znajdować się w miejscowościach, w których występują ich zwarte środowiska.

PRZYWILEJE W ZAKRESIE PRAWA WYBORCZEGO

W celu wyrównania szans podmiotów uczestniczących w wyborach, przyznano mniejszościom narodowym przywileje w zakresie prawa wyborczego. Zgodnie z kodeksem wyborczym komitety mniejszości narodowych nie muszą spełniać warunku otrzymania 5% ważnie oddanych głosów w skali kraju. W tym celu komitet wyborczy utworzony przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszościowych składa Państwowej Komisji Wyborczej najpóźniej 5 dni przed dniem wyborów oświadczenie w tej sprawie. Wraz z oświadczeniem, komitet jest zobowiązany przedłożyć dokument właściwego organu statutowego organizacji mniejszości narodowej potwierdzający utworzenie komitetu przez wyborców będących członkami tej organizacji. Państwowa Komisja Wyborcza

⁴⁶ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 10 sierpnia 2005 r. w sprawie umieszczania na znakach i tablicach dodatkowych nazw w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz w języku regionalnym, Dz. U. Nr 157, poz. 1320.

⁴⁷ Np. w III Raporcie dla sekretarza generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską Postanowień Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych z dnia 13.12.2012, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_SR_Poland_pl.pdf.

⁴⁸ J. Plewko, *Mniejszości...*, s. 111-113.

⁴⁹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 marca 2002 r. w sprawie wypadków, w których nazwom i tekstom w języku polskim mogą towarzyszyć wersje w przekładzie na język polski, Dz. U. 2002 nr 37, poz. 349, z późn. zm.

potwierdza otrzymanie oświadczenia, przez co staje się ono wiążące⁵⁰. Ten przywilej nie dotyczy jednak koalicyjnych komitetów wyborczych⁵¹. W dotychczasowej praktyce jedynie komitet wyborczy mniejszości niemieckiej⁵² dysponuje stałą reprezentacją w Sejmie. W wyborach samorządowych, w których jednak mniejszości nie korzystają z żadnych preferencji, udało się uzyskać mandaty przedstawicielom komitetów wyborczych mniejszości niemieckiej, białoruskiej, ukraińskiej, litewskiej, łemkowskiej oraz słowackiej⁵³.

Jednym z podstawowych argumentów podnoszonych przeciwko zarejestrowaniu stowarzyszenia pod nazwą Związek Ludności Narodowości Śląskiej był fakt, że uzyskałoby ono w ten sposób przywileje wyborcze zagwarantowane dla mniejszości narodowych. Obecnie w związku z obowiązującą Ustawą, która wymienia zamknięty katalog mniejszości narodowych i etnicznych, wątpliwości prawne, jakie istniały w trakcie próby zarejestrowania Związku Ludności Narodowości Śląskiej już nie istnieją, niemniej sam proces pokazuje, że chęć uzyskania takich przywilejów przejawiają również grupy, którym ich dotychczas nie przyznano.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując, należy uznać ochronę prawną mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce za wszechstronną i odpowiadającą europejskim standardom⁵⁴. Podstawowym dokumentem regulującym status mniejszości i przyznającym im prawa jest Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, która wzmacnia konstytucyjną zasadę niedyskryminacji ze względu na przynależność do mniejszości, a także przyznaje mniejszościom prawa związane z oświatą, kulturą i używaniem języka. Ponadto ustawodawca przewidział dla mniejszości narodowych przywileje w zakresie prawa wyborczego.

Uregulowania prawne nie są jednak doskonałe. Wątpliwości budzi na przykład część warunków, które muszą spełnić mniejszości, aby być uznanymi za mniejszości narodowe czy etniczne w Polsce, a także sam podział na mniejszości narodowe

⁵⁰ Art. 197 Ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy, Dz.U. 2011 nr 21, poz.112 z późn. zm.; preferencje wyborcze dla mniejszości zawierała już Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 28 maja 1993 r., Dz. U. nr 45 poz. 205.

⁵¹ Zgodnie z wykładnią Trybunału Konstytucyjnego ordynacja nie zawiera wyłączeń od zasady 8% progu wyborczego w przypadku koalicji, a zatem obowiązuje ona także zorganizowane komitety mniejszości narodowych. Uchwała TK z 30 IV 1997 r., W 1/97; Dz. U. nr 50, poz. 324.

⁵² Oficjalna strona Komitetu Wyborczego Mniejszości Niemieckiej: <http://mniejszoscniemiecka.eu/>.

⁵³ G. Janusz, *Ochrona...*, s. 678-688. Por. również: J. Plewko, *Mniejszości...*, s. 175-183.

⁵⁴ Por. również: A. Kirpsza, *Status prawny mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce w świetle standardów Rady Europy*, w: red. J. Jaskiernia, *Efektywność europejskiego systemu ochrony praw człowieka*, Toruń 2012, s. 743-762.

i etniczne. Również lista wymienionych mniejszości jest krytykowana, w szczególności fakt nieumieszczenia wśród mniejszości Ślązaków i Kaszubów. Należy także zwrócić uwagę na fakt, iż ustawa nie przewiduje możliwości (ani sposobu) przyznawania statusu mniejszości grupom, które się tego domagają.

Problemem jest również realizacja niektórych praw zapewnionych w Ustawie. Przykładowo, wciąż nie wypracowano optymalnego modelu finansowania z budżetu państwa edukacji skierowanej do dzieci i młodzieży należącej do mniejszości oraz programów skierowanych do mniejszości na antenach oddziałów Polskiego Radia S.A i TVP S.A. Mimo że istnieje możliwość stosowania nazewnictwa w języku mniejszościowym, wciąż wiele gmin mających taką możliwość z tego nie skorzystało. Podobnie sytuacja wygląda z wpisem do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy. Organy państwowe prowadzą obecnie działania mające na celu zachęcanie środowisk mniejszości do pełniejszego korzystania z zapisanych w Ustawie uprawnień. Innym aspektem, który wydaje się wymagać wzmocnienia, są rozwiązania prawne dotyczące dyskryminacji⁵⁵.

ABSTRACT

In Poland national and ethnic minorities are protected by law and enjoy numerous rights especially in the sphere of language, education and culture. The basic document that regulates the status of minorities and grants them their respective rights is the Act of 6 January 2005 on National and Ethnic Minorities and on the Regional Language, which endorses the constitutional principle of nondiscrimination on grounds of belonging to a national or ethnic minority and grants the minorities rights connected with education, culture and the use of language. The object of the article is to present the legal regulations pertaining to the protection of national and ethnic minorities, and to highlight some problem areas. Considerations include the definition of national and ethnic minority, the principle of equality before the law, rights connected with education, culture and language as well as privileges concerning election law.

⁵⁵ III Raport dla sekretarza generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską Postanowień Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych z dnia 13.12.2012, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_SR_Poland_pl.pdf.